

Розділ перший

Міла

Хвіртка з глухим стуком зачинилася за мною, коли я примчала із замкового саду до кухонних дверей. Елка, яка принесла мені жахливу звістку, задихаючись, бігла слідом. Я не мала терпцю її чекати, тому проігнорувала її гукання і поспішила до кухні. Тамтешня атмосфера підтвердила щойно почуте. Дівчата, схиливши голови, гарячково місили тісто на хліб, шаткували овочі, а кухарка поси-пала сіллю та спеціями туші щойно забитих поросят на стільниці.

Готувалися до бенкету, та в тій метушні не було й тіні святкового натхнення, а лише страх.

— Міло, — вигукнула Божена і жестом масних рук попросила мене подати їй миску з розмарином.

У відповідь я лише похитала головою й побігла далі повз велику кухонну піч, в якій слуга вже розпалив вогонь для запікання м'яса. Ще навіть не настав полудень. О цій годині в замку зазвичай панує спокій, адже челядь розходиться займатися звичними обов'язками, та сьогодні коридорами відлунювали крики і тупіт кроків. Повз мене майнув хлопчина з листом у руках і не зупинився, щоб привітатися.

У залі я зауважила Мірка, головного конюха, і гукнула:

— Ви бачили Тибора?

— Він нещодавно був у своїх палатах, — відповів, а тоді здригнувся і схопився пальцями за чоло. — Вибачте, в княжих палатах, звісно.

Від цих слів мені перехопило подих, та я не сповільнила кроку. Холодне повітря, що вдиралося крізь відчинені входні двері, наповнило мені легені, коли я знову глибоко вдихнула. Кивнувши Міркові на знак подяки, я звернула до сходів, підхопила спідницю руками та кинулася на другий поверх.

Ще здалеку почула суперечку.

— Як він може сподіватися, що ми приготуємо наїдки для такої кількості людей за один день? — лунав Тиборів голос коридором. — Якби він надіслав звістку раніше...

— Князь до останньої хвили не знав, що ми перетнемо Рашу на два дні раніше і просунемося так швидко. У замку, певно, достатньо прислуги, тож не мало б виникнути труднощів.

Я не впізнала другого голосу, тому сповільнила крок і обережно підкралася до прочинених дверей. Розмова не призначалася для моїх вух, проте я прагнула вловити кожне слово. Але дошка під порогом жалібно застогнала під моєю вагою. По той бік дверей усе стихло, а за мить почулися швидкі кроки, двері відчинилися, і в них виріс Тибор.

Мій брат, на два роки старший і на пів голови вищий за мене, був розлюченим. Я, мабуть, єдина це помітила, бо знала його надто добре, батьковому гінцеві він, певно, здався цілковито спокійним. Його очі — такі ж блакитні, як і мої — спалахнули, коли він угледів мене, але не прогнав. Натомість відступив, дозволяючи зайти, і жестом показав новоприбулому вийти з кімнати.

Старший чоловік надувся від обурення.

— Князь вимагає... — почав він, але Тибор підняв руку, змушуючи його замовкнути.

— Ви вже повідомили, чого він вимагає. Я подбаю, щоб усе було так, як належить, — запевнив він, багатозначно глянувши на гінця. — Дякую, поручнику Віловський.

— Сотник, — виправив той зарозуміло. — Багато чого змінилося відтоді, як ми покинули володіння.

Тибор нічого не відповів, дочекався, доки вояка піде. Тоді щільно зачинив двері та замкнув їх для певності. Прихилившись до них спиною, глибоко зітхнув.

— Дідько.

— Вони справді повертаються? — спитала я.

Тибор колунав кутикулу нігтя.

— Справді.

— Сьогодні ввечері?

Ми обоє знали: цей перепочинок, цей спокій рано чи пізно мав скінчитися. Та я принаймні сподівалася, що батьків військовий похід затягнеться до пізньої весни, а може, й до літа. Це дало б нам більше часу, аби вигадати пояснення зникненню матері.

— Послухай, — Тибор відштовхнувся від дверей, підійшов до батьківського письмового столу та витягнув із шухляди аркуш паперу. — Ось що ми зробимо. — Він жестом запросив мене сісти та простягнув перо. — Пиши.

Вмочивши кінчик пера у чорнильницю, я застигла, спостерігаючи, як брат міряє кроками кімнату.

— Божена подбає про поживу, — нарешті промовив він. — Навіть якщо задля цього їй доведеться увесь день поратися біля печей. Я вже розпорядився, щоб Мірко разом зі слугами підняв із льоху кілька діжок вина. Також він має негайно вирушити до Равбара й викупити всі залишки пива, що є. А ти тим часом склади відозву, яку глашатай зачитає на ринковій площі. Містяни мусять знати, що відбувається насправді.

— Усе це неважливо, — перебила я. — Що ми скажемо, коли він запитає про маму?

— Те саме, що й усім, хто пхав носа в наші справи, — відповів Тибор. — Нездужає, тому не виходить зі своїх покоїв. Надто слабка, щоб спуститися на бенкет.

Я дивилася на нього, мов на причинного.

— Ти й справді гадаєш, що він змириться з її відсутністю? Щонайменше, відправить по неї когось зі своїх людей.

Тибор сперся на стіл навпроти і пильно глянув на мене.

— А коли він це зробить, ми будемо ошелешені так само, як і всі решта, коли з'ясується, що матері немає.

— Він же нам не повірить, — відрубала я. — Хто ще міг її звільнити?

— Не ми, — відповів він. — Срібло б обпекло нас, якби ми наважились його торкнутися.

Ця вигадка слугувала нам щитом, доки ми сподівалися відбутися лише поясненнями перед челяддю чи цікавими містянами, але досі ніхто й не запідозрив, що княгиня зникла. Однак я побоювалася, що батька вона не введе в оману. Недарма ж він зажив слави найбагатшого та найвпливовішого князя у королівстві. Ярослав Черноградський може бути жорстоким, навіть нещадним, проте аж ніяк не позбавлений клепки.

— Слід було втекти з нею, — прошепотіла я.

У пам'яті виринав ясний зимовий день, коли я востаннє прощалася з матір'ю. Ми з Тибором вивели її за міські мури ще до світанку. Кожен із нас підтримував її під руку, адже сили зовсім полишили її тіло. Давня недуга, що зробила її кволою та блідою, того разу стала нам у пригоді. Мати спотикалася в глибоких заметах і раз у раз заходила кашлем, загорнута у важке пальто, яке приховувало і її струнку статуру, і волосся, чорне, мов смола. У такому вбранні ніхто б її не впізнав.

Та коли ми спинилися на узліссі, мама розправила плечі. Щойно торкнулася першої оголеної берези, здалося, ніби крізь неї пролився струмінь нового буття. Мати повернулася до нас — і вперше за довгі роки її уста осяяла усмішка.

— Дякую, — видихнула вона.

Відтак обійняла сина й поцілувала його в чоло. Тибор, який не зронив ані сльозинки з самого малечку — відтоді, як батько вибив із нього цю здатність, — раптом розридався. Він міцно пригорнувся до матері, обіймаючи її з такою обережністю, ніби боявся, що вона розсиплеться в його руках.

Але феї сильніші, ніж ми, люди, звикли гадати.

Коли ж мати повернулася до мене, я припала до неї в розпачливих обіймах. Сховала обличчя в її пахучому волоссі, прагнучи навіки закарбувати цей аромат у своїй пам'яті. Вона розцілувала мої щоки і нарешті вивільнилася. Спустилася схилом до Чорниці; біля самої води востаннє обернулася і здійняла руку в прощальному жесті.

Потім скинула чорну накидку на гальку та спритно ступила в порogi водойми.

Я втерла сльози долонею, щоб краще її розгледіти, та коли знову звела погляд, її вже не було. Лише накидка лежала на березі.

— Якби ти пішла, — Тибор вирвав мене зі спогадів, — замок опинився б у руках ворога.

— Можливо, це було б на краще, — зауважила я.

Брат лише закотив очі.

— Скажи, будь ласка, як би ти вижила в дорозі? Куди б утекла, аби батько не знайшов тебе?

Я насупилася, бо не мала відповіді. Жоден із сусідських вельмож, які живуть у постійному страху перед батьковою жадібністю та кровожерливістю, не наважився б прихистити дітей черноградського князя. Довелося б тікати на Фарещину або ще далі, де нас, мабуть, убили б, бо ми княжої крові.

— Добре, залишаймося, — погодилась я. — Чим я можу допомогти?

Тибор із вдячністю глянув на мене.

— Треба провітрити покої на третьому поверсі. Підмести підлоги. Витрусити пил із килимів. Перевірити, чи в княжих палатах не завелися миші, бо ж приміщення довго стояли пустою, — брат нерішуче махнув рукою. — Але ти знаєш це краще за мене. Що ще?

Я занотувала всі перелічені завдання на папері й додала:

— Комори повні, але переконаний, він захоче приймати вельмож довше, ніж одну ніч.

Я вписала до переліку: «наскладати дрова біля кожного огнища та перевірити нічні горщики». Потрібно буде переговорити з Елкою та Боженою, хоча більшість хатніх клопотів, вочевидь, ляже на мої плечі. Можливо, варто залучити ще кількох дівчат із села, аби впоратися з усім вчасно.

— Шкода, що вони повертаються саме зараз, — зітхнув Тибор. — Я так чекав на свято Турена. Ми зі Славком уже мали певні задуми...

— А я — ні, — відрізала я. Крапля чорнила зірвалася з пера й упала на папір, розпливаючись великою плямою. Я знехотя звела погляд на брата, чії думки були зайняті лише майбутніми любовними пригодами. — Бенкет усе одно відбудеться. Якщо ти гадаєш, що батько не захоче вклонитися Турену, повернувшись додому цілим і неушкодженим, то ти зовсім забув його справжню вдачу.

Замість того, щоб вшановувати Кіру — богиню війни та весни, князь завжди віддавав перевагу Турену. Цьому богові, згідно

з переказами, не було рівних у люті на бойовищі, а після битв він бенкетував і пиячив просто серед тіл полеглих ворогів.

Тибор вмить посерйознішав.

— Знаю, — промовив він стиха. — Будь обережна цієї ночі. Ти ж розумієш, що вони будуть засліплені хмелем — адже щойно повернулися з війни. Стеж, аби тебе ніхто не схопив...

Я кивнула, ніби все це пусте, хоча від самої звістки в уяві вже постав вечір і неминуча потреба відбиватися від п'яних блазнів. Не тому, що я успадкувала мамину вроду, а тому, що поплічники мого батька завжди були гіршими за зграю песиголовців.

— Я накажу слугам прислужувати, — додала я. — Дівчата нехай залишаться на кухні.

З-під столу вигулькнув мій домовик Лесик, який увесь час дрімав, згорнувшись калачиком. Його срібний нашійник зблиснув, коли він підійшов до вікна, стрибнув на підвіконня, мов кішка, і влаштувався на залитій сонцем латці. Кінчиком чобота я посунула його миску з рештками сніданку, який принесла з кухні вранці, — шматочками вчорашнього пирога, розмоченого в молоці.

Хотілося б, аби маленький хатній дух міг захистити нас від неминучого лиха, та, на жаль, це було понад його силу.

Тибор провів рукою по обличчю.

— Ти не уявляєш, як би я хотів, щоб нам не довелося це обговорювати, — його погляд ковзнув по паперах на столі, княжій печатці та пивному кухлю. — Я сподівався...

Не договорив. Лише похитав головою.

— Знаю, — мовила я. — Я теж.

Ми ніколи не вимовимо цього вголос, бо це означало б зраду. А покарання за зраду — смерть. Та, можливо, Тибор не наважився уявити того, що ледь не озвучив.

Я ж уявляла. Безліч разів упродовж останніх місяців.

Я сподівалася, що батько загине на війні.

Розділ другий

Міла

Сутінки вже опустилися на землю, коли на підступах до міста замайало батькове військо. Невдовзі після звістки про його повернення ми з братом усвідомили, що самотужки нам не здолати тягар підготовчих робіт. Тож Тибор розв'язав калитку з грішми, пообіцявши подвійну плату кожному слугі, хто приведе до замку бодай кілька додаткових помічників. Весь день ми гарували без перепочинку, лаштуючи бенкет для героїв війни. Тепер кожен камінь бруківки та кожна цеглина замкових стін виблискували чистотою, а столи на кухні ледь не гнулися під вагою розмаїтих наїдків. Я ж до останнього терла плити перед батьковим огнищем, аби жодна випадкова пляма не розлютила князя і він не вихлюпнув свого гніву на беззахисних служниць.

Елку, яка багато років прислугувувала моїй матері, я попросила зникнути з очей. Вона була єдиною, хто тримав зв'язок із княгинею, доглядав за нею та приносив їй їжу.

— Ідіть до сестри, — звеліла я, всунувши їй у руку мішечок зі срібляками з батькової скарбниці. — Або ще краще — покиньте князівство.

Елка ніжно погладила мене по щоці.

— Не тривожтеся за мене, пані. Ми ж знали, що він колись та й повернеться додому. Я вирушу в дорогу вже сьогодні ввечері, як ми й домовлялися.

Попри всі її запевнення, страх не полишав мого серця. Елка без жодних вагань погодилася стати на наш бік, коли ми з Тибором благали її про допомогу. Вона вірно служила княгині понад два десятиліття і виплекала княжих дітей, а нині вже була вкрай знеможена роками. Тих грошей, що ми їй дали, мало б вистачити, аби вона оселилася десь у далекій глушині й спокійно доживала віку. Та я не переставала картати себе: варто було відіслати її значно раніше. Ми ж бо всі плекали надію, що маємо в запасі більше часу — батько не надіслав навіть поштового птаха, аби попередити про своє повернення.

Напевно, навмисно намагався заскочити нас зненацька. А може, хотів пересвідчитися, наскільки вміло Тибор наглядав за замком за його відсутності. Я не сумнівалася, що батько покарає його за найменшу хибу, тож іще раз обійшла замок, перевіряючи, чи справді все готове до святкування.

Тибор звелів покликати мене до замкових мурів, щойно вартові доповіли про появу смолоскипів — то йшли попереду війська енсини. З важким клубком у горлі я спостерігала за безкраєю лавиною піхотинців, вершників та колісниць, що невинним потоком скочувалися з пагорба до нашої оселі. Лише тепер я по-справжньому збагнула, чому мешканці інших твердинь, скорені моїм батьком, без бою відчиняли брами, підкоряючись волі загарбника. Хоч нині військо не готувалося до облоги, а лише поверталось до рідних стін, люті крики бісів та песиголовців упереміш із суворими наказами їхніх володарів сповнювали нічне повітря такою загрозою, що від неї поза шкірою бігали дрижаки.

Коли півтора року тому батько полишав Черноград, ведучи військо за королівським наказом проти князя Березинщини, котрий буцімто відмовлявся сплачувати данину, про його армію потвор уже тоді ходили лихі поголоски як про непереможну силу. Проте багато хто ще плекав сумніви, вважаючи це лише похмурими байками. Тепер же, коли він повертався тріумфатором із кривавого походу, ніхто не наважився б чинити йому опір. Щобільше, ставало очевидним: за цей час він лише примножив свою страхітливую рать.

Я мимоволі замислилася, чи вистачить місця в казармах за замковими мурами для всіх тих істот, яких батько зібрав під свої хоругви. Досі я не відчувала до потвор особливого жалю, адже добре знала

про їхню кровожерливу вдачу. Проте сама лише думка про тісні клітки, у які їх заженуть, викликала в мені глухий спазм у животі.

Тибор обійняв мене за плечі й пригорнув до себе. Це тривало лише мить, адже перед вартовими він мусив зберігати личину похмурого княжича, який твердою рукою правив під час батькової відсутності й утримував мир між містянами та челяддю. Проте навіть цього короткого жесту вистачило, аби додати мені спокою. Разом ми вистоїмо перед батьком. Втілимо задум, який плекали ще від того дня, як він вирушив у похід. Зіграємо свої ролі, і рано чи пізно князеві доведеться змиритися з тим, що впіймана русалка врешті-решт вислизнула з тенет.

— Мені треба переодягнутися, — пробурмотів Тибор, дивлячись на свою забруднену сорочку. — А тобі не завадив би гребінець.

Я насупилась, та знала: він має рацію. Батько, без сумніву, докорятиме, якщо я постану перед ним у такому вигляді.

— Я невдовзі прийду, — мовила до Тибора. — Ти йди.

Вартові кивали мені на прощання, доки я повільно ступала вздовж мурів. Я ще раз подумки відтворила легенду, яку ми з Тибором вигадали. Якщо нам не вдасться...

Я поглядом проводжала гурт вояків, що входили до міста під замком. Їхні голоси відлунювали поміж будинків, і невдовзі до мого слуху долинули перші радісні вигуки родин, які дочекалися повернення своїх чоловіків. Ці воїни не з'являться на князевому святкуванні. Радше проведуть вечір удома, біля вогнища, в теплі обіймів дружин. Справжнім клопотом були ті, кого ніхто не чекав. Ті бенкетуватимуть кілька днів поспіль, перш ніж розпорошитися містом та навколишніми селами, несучи більше лиха, ніж користі.

Коли я подумала про сім'ї, що завмерли в очікуванні своїх солдатів, мені знову перехопило подих. Скільки з них так і не діждуться повернення чоловіків, синів чи батьків? Можливо, ці нещасні й досі не здогадуються, що їхнє чекання віднині марне.

Я звела погляд на червоно-білий стяг, що майорів на найвищій вежі замку, спущений до половини. Ми не піднімали його до самого верху вже кілька місяців — відтоді, як надійшов батьків лист із вістю про загибель Младена, одного з моїх старших зведених братів. Він поліг у битві під Карковим напередодні того, як місто перейшло до рук мого батька.

Увечері ми вшануємо пам'ять Младена. Цікаво, що скаже з цього приводу батько чи Остромир, якого, певно, приголомшила братова смерть. Я ніколи не була з ними близькою — вони значно старші за мене, — та це не означає, що Младен був мені байдужий. Я лише шкодувала, що мій батько так міцно вп'явся в нього своїми кігтями.

Тепер уже надто пізно впадати в розпач. Младен та Остромир завжди ставилися до мене байдуже, бо я жінка, а Тибора з дитинства щипали, дражнили та били нещадно. З роками їхні взаємини майже не змінилися, тож я сумніваюся, що Тибор щиро тужить за Младеном. Пригадую, з якою холодністю він сприйняв звістку про його смерть і як твердою рукою виводив батькові співчутливого листа.

Сьогодні ж йому доведеться виявити більше жалю, якщо прагне уникнути батькового гніву. Князь писав, що помститься за смерть Младена, — і дотримав слова. Якщо раніше ми час до часу отримували звістки про криваві напади, то після загибелі мого брата чутки помножилися. Містяни перешіптувалися, ніби князь збожеволів від горя й спалить усю країну. Звісно, говорили так лише тоді, коли не підозрювали, що я підслуховую.

Звук мисливських рогів розітнув вечірнє повітря. Я знову звела погляд за мури, на далекий пагорб, і заглядела їх — вершників, що з цієї відстані здавалися майже кумедно мізерними. У сутінках я не могла розрізнити їхніх облич, та гучні вигуки втомленого війська підказали: показався князь.

Від болю мені спазмами стиснуло шлунок. Я важко ковтнула слину й прихилилася до муру. На мить у душі спалахнула спокуса просто сховатися — батько сьогодні буде надто заклопотаний, аби шукати мене. Та я вмить отямилася: якщо мене не побачать поруч із Тибором, коли князь в'їжджатиме крізь браму на головне подвір'я, розплата не забариться.

Я саме прямувала до сходів, що вели з оборонного муру, коли на дорозі до замку помітила гурт людей, які підіймалися до валів. Двоє змучених ослів тягнули невеличкий критий віз, на якому сидів літній чоловік із бочкоподібною статуєю. Поруч крокували двоє молодиків, та мою увагу привернула жінка, що йшла попереду, ведучи на ланцюгах трьох потвор.

То були сатири — двоє чоловіків і дівчина — з людськими обличчями та козячими рижками. Чоловіки були вдягнені лише в шкіряні

штани до колін і не приховували копит, що цокотіли по бруківці. Червона спідниця й біла блузка дівчини вдало перегукувалися з княжими хоругвами — розумний вибір для цього вечора. Срібні нашійники на їхніх шиях виблискували у світлі смолоскипів, які Тибор наказав розставити вздовж дороги, аби освітити шлях батькові.

Та понад самих сатирів мою увагу прикувала клітка, що стояла на сидінні візника. У ній сидів золотий птах, що протяжно озивався, доки жінка не погладила його крізь ґрати й не вгамувала. Якщо спершу я припустила, що це звичайні купці чи гончарі, які прибилися до війська, то тепер засумнівалася, що вони стануть частиною Тиборових урочистостей. Коли один із чоловіків дістав із воза тамбуру й почав бренькати на ній, я мимоволі насупилася.

Я не здатна була збагнути, навіщо Тибор приєднав до процесії цей гурт поневолених потвор. Самі лише думки про батькове воїнство були мені нестерпними, та принаймні тих бісів і песиголовців не тягли за собою до замку. Тепер же усвідомлювала: увечері мені доведеться аплодувати, коли цих сатирів змусять співати й танцювати нам на втіху.

Аж раптом інший чоловік — той, що був без тамбури, — зняв червоного капелюха й провів пальцями по волоссю. Підвів обличчя й поглянув просто на мене. З відстані його очі здавалися цілковито чорними — дві темні плями, наполовину приховані під неохайними кучерями, що спадали на лоба. Він дивився так пильно, ніби моя увага його дратувала, а тоді знову насунув головний убір. Я витримала його погляд лише мить, після чого відступила на крок назад.

Тибор наполягав, аби я причепурилася до свята, проте час невблаганно танув. Перш ніж батько у супроводі генералів переступить поріг замку, я мала перевірити приготування на кухні, відшукати брата й загнати свого домовика до спочивальні — боронь боже, аби якийсь хмільний вояка наштовхнувся на нього в коридорі.

Лише згодом, коли я схилилася перед скринєю у своїй кімнаті й занурила руки в прохолодні шари лляних суконь, збагнула, що саме мене стривожило в тому чоловікові — перед тим як він знову насунув капелюха на чоло, я встигла запримітити пару ріжків, що зрадницьки визирали з-поміж його каштанових кучерів.

* * *

— Припини, — пробурмотів Тибор, штовхнувши мене ліктем.

Я заледве заспокоїлася і перестала постукувати носком свого танцювального черевичка.

— Вибач, — прошепотіла я. — Чому вони так забарилися?

Тибор закотив очі.

— Мабуть, обходили місто, де їм кидали квіти до ніг. Ти ж знаєш, який він.

Батько повсякчас прагнув уваги та обожнювання підданих. Кілька років тому, коли повернувся звиятцем зі свого першого походу проти фареського князя, городяни вітали його несамовитими вигуками. Остромир, який на час відсутності князя правив маєтком, влаштував тоді багатоденні гуляння. Саме в ту пору я вперше скуштувала пива: Тибор пообіцяв мені срібну монету, якщо подужаю цілий кухоль. Я випила його до дна — і весь вечір по тому гірко каялася, потерпаючи від нудоти.

Та цього вечора не лунали ні музика, ні співи, ні гучні тости на честь князя Ярослава. По двох роках війни люди відчували лише вдячність за те, що похід нарешті завершився, проте ніхто не мав сили радіти — надто тяжкими були втрати. Я вчасно прикусила язика, аби не поділитися цими роздумами з Тибором: нас зусібіч оточували міські сановники, і я не відала, чиї вуха можуть ловити наші слова.

Весняний вечір видався холодним, та за наказом Тибора на подвір'ї замку розпалили низку багать на піднятих залізних курищах, мури стримували вітер, тож бенкет можна було влаштувати просто неба. Замкова зала була просторою, проте замалою, щоб умістити всіх достойників. Столи розставили вздовж стін, а посеред подвір'я лишили порожній простір — там згодом танцюватимуть блазні на честь Турена.

Я обвела поглядом натовп. Гурт артистів, яких помітила раніше, розташувався неподалік головної брами. Ослів уже не було, а віз вправно перетворили на пересувний ляльковий театр. Чоловік, що раніше сидів на возі, тепер розважав дітей ляльками, а усміхнений тамбурист наспівував під акомпанемент жваву мелодію. Маленький дерев'яний лицар посохом гатив лялькового песиголовця, який безпорадно лежав долі.

Я не побачила жінки-сатира із золотим птахом, але впізнала темноволосого чоловіка в червоному капелюсі. З валу важко було оцінити, який він на зріст. Стояв, опершись на стіну за невеличким театром, схрестивши руки, наче нудьгував, та його очі пильно стежили за виставою. Я швидко відвела погляд, перш ніж він устиг помітити, що я спостерігаю за ним.

Лише тоді мені спало на гадку, що граф Людевіт Ябленський разом із дітьми та своїм почетом, можливо, також приєднається до святкування. Якщо військо й справді поверталось з півночі, шлях його неодмінно мав пролягати через Ябленці. А якщо Душан вирушив разом із батьком — це означало, що він нарешті прибуде, аби побратися зі мною.

Мене пройняв новий страх. Усі ці роки, відколи батько пообіцяв мою руку синові ябленського графа, шлюб видавався чимось нескінченно далеким, адже князь ніяк не знаходив часу, аби влаштувати оглядини. Та тепер він повернувся — і, без сумніву, вирішить, що його двадцятирічній доньці вже давно пора до вінця.

Я конче мала спитати поради у Тибора, та не зараз. Натовп загув: вони прибули. Я розправила плечі й заклала руки за спину. Тибор нервово прокашлявся і враз затих, знову зариваючи ніготь у роз'ятрену шкіру на пальці. Жоден із нас не смів виказати й краплі слабкості. У розчинених воротах замку з'явився перший вершник — сотник Віловський із хоругвою в руках та гордовитою усмішкою на устах. Отже, він не брехав: чимало змінилося відтоді, як князь наділив його цим почесним званням. Ця думка стривожила мене. Мені знову доведеться вивчати батькових наближених. Незнання — то небезпека, а подібні несподіванки рідко віщують добро.

Раптом із сотень горлянок вибухнуло вітання:

— Хай живе князь!

Зміст

<i>Розділ перший. Міла</i>	7
<i>Розділ другий. Міла</i>	13
<i>Розділ третій. Габер</i>	20
<i>Розділ четвертий. Міла</i>	30
<i>Розділ п'ятий. Міла</i>	39
<i>Розділ шостий. Габер</i>	47
<i>Розділ сьомий. Міла</i>	54
<i>Розділ восьмий. Габер</i>	61
<i>Розділ дев'ятий. Міла</i>	74
<i>Розділ десятий. Міла</i>	82
<i>Розділ одинадцятий. Габер</i>	91
<i>Розділ дванадцятий. Міла</i>	99
<i>Розділ тринадцятий. Міла</i>	106
<i>Розділ чотирнадцятий. Габер</i>	112

<i>Розділ п'ятнадцятий. Міла</i>	121
<i>Розділ шістнадцятий. Міла</i>	128
<i>Розділ сімнадцятий. Міла</i>	136
<i>Розділ вісімнадцятий. Міла</i>	145
<i>Розділ дев'ятнадцятий. Габер</i>	150
<i>Розділ двадцятий. Міла</i>	156
<i>Розділ двадцять перший. Габер</i>	162
<i>Розділ двадцять другий. Міла</i>	168
<i>Розділ двадцять третій. Габер</i>	172
<i>Розділ двадцять четвертий. Міла</i>	179
<i>Розділ двадцять п'ятий. Габер</i>	187
<i>Розділ двадцять шостий. Міла</i>	197
<i>Розділ двадцять сьомий. Міла</i>	204
<i>Розділ двадцять восьмий. Габер</i>	214
<i>Розділ двадцять дев'ятий. Міла</i>	221
<i>Розділ тридцятий. Габер</i>	230
<i>Розділ тридцять перший. Габер</i>	240
<i>Розділ тридцять другий. Міла</i>	247
<i>Розділ тридцять третій. Міла</i>	254
<i>Розділ тридцять четвертий. Міла</i>	264
<i>Розділ тридцять п'ятий. Габер</i>	276
<i>Розділ тридцять шостий. Міла</i>	286
<i>Розділ тридцять сьомий. Габер</i>	293
<i>Розділ тридцять восьмий. Міла</i>	300
<i>Розділ тридцять дев'ятий. Габер</i>	310

<i>Розділ сороковий. Міла</i>	<i>320</i>
<i>Розділ сорок перший. Габер</i>	<i>331</i>
<i>Розділ сорок другий. Міла.</i>	<i>340</i>
<i>Розділ сорок третій. Габер</i>	<i>350</i>
<i>Розділ сорок четвертий. Міла</i>	<i>360</i>
<i>Розділ сорок п'ятий. Габер.</i>	<i>366</i>
<i>Розділ сорок шостий. Міла</i>	<i>373</i>
<i>Розділ сорок сьомий. Габер.</i>	<i>378</i>
<i>Розділ сорок восьмий. Міла</i>	<i>381</i>
<i>Розділ сорок дев'ятий. Габер.</i>	<i>387</i>
<i>Розділ п'ятдесятий. Міла</i>	<i>391</i>
<i>Розділ п'ятдесят перший. Міла</i>	<i>396</i>
<i>Розділ п'ятдесят другий. Міла.</i>	<i>404</i>
<i>Розділ п'ятдесят третій. Габер</i>	<i>411</i>
<i>Розділ п'ятдесят четвертий. Міла</i>	<i>418</i>